

EDWARD JEZIOROWSKI

WYCHOWANIE RESOCJALIZACYJNE W WOJSKU

Pojęcie wychowania resocjalizacyjnego w odniesieniu do sił zbrojnych w literaturze naukowej i ściśle zawodowej do chwili obecnej nie znalazło określonego miejsca. Nie znaczy to, że na terenie wojska problemy związane z procesem wychowania resocjalizacyjnego nie są realizowane. Od szeregu lat ukazują się w periodykach wojskowych artykuły dotyczące pracy z żołnierzami trudnymi, subkultury występującej w oddziałach wojskowych i trudności wychowawczych. W odniesieniu do tej działalności nie używano pojęcia wychowanie resocjalizacyjne.

Należy zadać pytanie: „Czy w takim wypadku faktycznie nie występuje ono w wojsku i czy nie ma potrzeby stosowania procesu wychowania resocjalizacyjnego?”

Na wstępie należy określić, co wychowanie resocjalizacyjne w sobie zawiera, kogo dotyczy i jakie są jego podstawowe przejawy. Nie wglębiając się w szerszą analizę pojęcia można stwierdzić, że: „Resocjalizacja jest to swoista odmiana socjalizacji, czyli procesy przyswajania różnorodnych wzorów kulturowych i społecznych, wartości docierających i oddziałujących na człowieka w stopniu i zakresie wyznaczonym dynamiką i poziomem jego rozwoju oraz charakterem otoczenia, w którym tkwi ów człowiek.”¹

Resocjalizacja jest szczególną odmianą wychowania, którego rezultatem jest ustąpienie socjalizacji społecznie destruktywnej, a przedmiotem jej oddziaływań jest człowiek już mniej lub bardziej zsocjalizowany.² Każdy człowiek w trakcie swojej życiowej działalności pełni szereg ról społecznych, takich jak np. rola dziecka, ucznia, kolegi, pracownika, żołnierza, Polaka itp. Każdej roli przypisane są do wykonania czynności zgodne z oczekiwaniami społecznymi, które w ramach tej roli należy wykonać, aby tę rolę pełnić. Proces nabywania umiejętności pełnienia ról społecznych określany jest jako socjalizacja i przebiega zawsze w określonym kontekście społecznym.

Socjalizacja jako określony proces odbywa się w warunkach kontroli społecznej i spotyka się z różnego rodzaju sankcjami w stosunku do jednostki (nagrody, kary), poprzedzonymi aprobatą lub dezaprobatą jej zachowań ze strony społeczeństwa. Brak kontroli zachowań prowadzi do zaburzeń w procesie społecznego przystosowania człowieka.³

Nabywanie umiejętności pełnienia ról społecznych może nastąpić przez naśladowanie zachowań spostrzeganych u innych jednostek i nie ogranicza się tylko do zewnętrznych cech, obejmuje również uznanie systemu wartości, poglądów, przekonań itd. osób uznanych za wzorce. Motywem takiego postępowania jest chęć przejęcia cech jednostki posiadającej wysoką pozycję, popularność i prestiż w grupie, cieszącej się wysokim autorytetem. Ważnym czynnikiem motywującym jednostkę do pełnienia określonej roli może być chęć przynależności jednostki do jakiejś grupy, w której członkostwo jednostka wysoko ocenia i dlatego stara się pełnić role obowiązujące w danej grupie. Grupa, w której członkostwo jednostka pozytywnie wartościuje, określa się jako grupa odniesienia i odgrywa ona zasadniczą rolę w uzewnętrznianiu ról społecznych.⁴

Człowiek może być w różnym stopniu przystosowany społecznie, zależy to od indywidualnych umiejętności i chęci postępowania z oczekiwaniami społecznymi. Rezultaty socjalizacji zależą od tego czy przyjęcie wartościowej społecznie roli nie jest sprzeczne z rolą pełnioną dotychczas oraz od siły motywującej człowieka do jej pełnienia. Pełnienie roli jest uzależnione od zdolności psycho-fizycznych jednostki, od jej realizacji oraz od chęci jej pełnienia. W przypadku braku chęci pełnienia ról społecznych, których podstawą jest brak akceptacji, postrzegania i respektowania wartości społecznych mamy do czynienia z wykojeniem społecznym. Przejawy wykojenia społecznego mają swoje odzwierciedlenie w prezentowanych przez jednostkę negatywnych postawach wobec wartości społecznie akceptowanych i w niechęci pełnienia społecznie użytecznych ról.

W przypadku młodzieży odbywającej zasadniczą służbę wojskową trudno uniknąć osób o negatywnych postawach do tej służby. Znaczna liczba osób odbywających służbę wojskową w wyniku uprzedniej negatywnej socjalizacji społecznej podlega w wyniku działalności wychowawczej prowadzonej w wojsku powtórnej socjalizacji czyli resocjalizacji. Pełnienie roli społecznej żołnierza, obrońcy ojczyzny w warunkach współczesnej armii wymaga chęci jej pełnienia, utożsamiania się ze społecznością żołnierską, wykształcenia odpowiednich, przydatnych w służbie, umiejętności i akceptowania wartości związanych z tą służbą. Jak w każdej społeczności do wojska trafia część młodzieży wykojenej społecznie. Młodzież taka stara się swoje zachowania przyswojone w grupach przestępczych przenieść na teren swoich pododdziałów, dąży różnymi metodami do uzyskania nieformalnego przywództwa w celu podporządkowania sobie części żołnierzy. W grupach

takich kształtują się nieformalne zachowania, określane mianem podkultury w wojsku. Część tych żołnierzy ostentacyjnie prezentuje swoje wrogie postawy wobec służby wojskowej, niechęć pełnienia roli żołnierza, lekceważenie rozkazów regulujących tok służby wojskowej, bardzo często przejawiających się w samowolnym i uporczywym oddalaniu się z terenu koszar. W stosunku do tej części żołnierzy wykolejonej społecznie w wojsku zachodzi konieczność prowadzenia działalności wychowawczej o charakterze resocjalizacyjnym. Trudno w chwili obecnej określić skalę tego zjawiska na terenie armii z braku jednoznacznie określonych kryteriów zastosowania działań resocjalizacyjnych na terenie wojska, jak również specyficznej hermetyczności wiadomości na temat tego zjawiska. Trudność ta wynika również ze specyfiki niektórych jednostek wojskowych, w których zachodzi konieczność kształtowania u żołnierzy agresywnych umiejętności (np. w jednostkach specjalnych). W przypadku słabo ukształtowanych prosocjalnych cech osobowości występuje trudność rozróżniania i oceny tych samych czynności, jako społecznie pożądanych lub szkodliwych, w zależności od zaistniałej sytuacji. Na podstawie badań prowadzonych w jednej z jednostek wojskowych na terenie Pomorskiego Okręgu Wojskowego stwierdzono, że 42% badanych żołnierzy nie akceptuje i nie widzi potrzeby odbywania zasadniczej służby wojskowej. Dla 16% żołnierzy pojęcie patriotyzmu straciło rację bytu i jest nieakceptowane. Stan ten w armii jest odzwierciedleniem postawy młodzieży w szkołach średnich. Badania prowadzone w reprezentatywnej grupie młodzieży szkół średnich w klasach III i IV w różnych środowiskach w 1994 r. wykazują, że 55% młodzieży będącej przed poborem uważa służbę wojskową za działania represyjne do młodzieży i nie chce jej odbywać.⁵ W tej sytuacji można spodziewać się, że liczba młodzieży trafiającej do wojska, w stosunku do której zachodzić będzie potrzeba działań wychowawczych o charakterze resocjalizacyjnym, będzie rosła. Aby móc je skutecznie prowadzić zachodzi potrzeba dokładnego rozeznania skali zjawiska, jego przejawów, przyczyn występowania w strukturze osobowości, jak i sposobów i form działalności resocjalizacyjnej.

Skoro do służby wojskowej trafiają osoby, w stosunku do których działalność wychowawcza o charakterze resocjalizacyjnym musi być prowadzona, należy to zjawisko dokładnie zdefiniować i nazywać tak, jak na to zasługuje bez fałszywego wstydu.

W dobie przemian ustrojowych zachodzących w Polsce należy przypuszczać, że liczba osób o nastawieniu antagonistycznym do obowiązujących i zmieniających się norm społecznych będzie rosła. Perspektywa wejścia Polski do NATO, jak i udział żołnierzy w szerokim stopniu w akcjach o charakterze międzynarodowym, wymagać będzie w większym stopniu prowadzenia działalności wychowawczej o charakterze resocjalizacyjnym, gdyż nowa rzeczywistość będzie niosła ze sobą

nowe, różne zagrożenia. Jest to proces nieunikniony. Żołnierze spotykają się w większym stopniu z problemem narkomanii i innymi zagrożeniami społecznymi. Nowe realia wymagać będą niekonwencjonalnych działań wychowawczych.

PRZYPISY

¹ Cz. Czapow: Encyklopedia pedagogiczna. Warszawa 1983, s. 682.

² Cz. Czapow: tamże, s. 682.

³ S. Górski: Metodyka resocjalizacji. Warszawa PWN, 1986, s. 7-8.

⁴ S. Górski: tamże, s. 9.

⁵ Badania prowadzone przez ZWO w 1994.